

ПРОГРАМА

для загальноосвітніх навчальних закладів із поглибленим вивченням географії

8-9 клас

(Всього 208 годин, 3 години на тиждень)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма для поглибленого вивчення курсу «Географія України» завершує країнознавчий компонент базової географічної освіти вивченням природи і господарства своєї держави. Даний курс спирається на знання, отримані школярами при вивченні всіх курсів географії та інших природознавчих дисциплін, що дозволяє акцентувати більшу увагу на тому, як проявляються географічні закономірності на території нашої країни.

Курс «Географія України» є одним з найважливіших у системі шкільної географічної освіти і відкриває широкі можливості для реалізації міжпредметних зв'язків з іншими шкільними предметами. Окрім того, поглиблене вивчення географії своєї держави забезпечить глибоке розуміння зв'язків між природою і господарською діяльністю людини, сприятиме формуванню екологічної культури, забезпечить системність знань учнів.

Основна змістова частина даного курсу повторює програму для класів із вивченням географії на рівні стандарту, де в основі лежить комплексна географічна характеристика України. Структура і зміст програми з географії базуються на принципах неперервності і наступності шкільної географічної освіти, її інтеграції на основі внутрішньопредметних зв'язків, гуманізації, гуманітаризації, диференціації навчального матеріалу в залежності від вікових можливостей учнів, практичної спрямованості.

На основі формування уявлень учнів про кожен компонент природи країни, їх взаємозв'язків розглядаються комплекси «природа — населення — господарство» в межах економічних районів.

Головна мета курсу — сформувати цілісний географічний образ держави на основі її комплексного вивчення, виховати патріотів своєї Батьківщини. Для досягнення головної мети курсу поглиблене вивчення географії має бути спрямоване на вирішення таких завдань:

- сформувати в учнів знання та уявлення про свою країну на основі комплексного підходу до вивчення основних компонентів: природи, населення та господарства; України як цілісного географічного регіону і суб'єкта світового географічного простору, в якому відбуваються як глобальні, так і специфічні природні й соціально-економічні процеси;
- сформувати уявлення про територіальну організацію України в цілому та окремих її складових; показати географічні аспекти сучасних соціально-економічних проблем країни;
- продовжити розвиток практичних умінь та навичок самостійної роботи, що сприяють соціально-відповідальній поведінці громадянина; виховання громадянськості і патріотизму, поваги до культури та історії своєї держави, рідного краю, народів, які її населяють.

Курс поглибленого вивчення географії України є центральним у системі шкільної географічної освіти і відкриває широкі можливості для реалізації міжпредметних зв'язків з іншими шкільними предметами.

Програмою передбачено виконання учнями значного обсягу практичних робіт із використанням картографічного матеріалу, географічного практикуму, проведенню самостійних дослідницьких і творчих робіт, екскурсій тощо. Виконання практичних робіт допоможе учням покращити вміння роботи з картами, проводити спостереження у природі, користуватись різноманітними джерелами географічної інформації, складати географічні прогнози та приймати раціональні рішення.

І у 8-му і в 9-му класах навчальна програма розрахована на 104 години (по 3 години на тиждень). Передбачено резервні години, які можна використати для виконання додаткових практичних робіт, проведення практикуму, екскурсій, конференцій, семінарів тощо.

Розподіл часу на вивчення тем орієнтовний, тому вчитель може самостійно визначати необхідну кількість годин на вивчення кожної теми.

8 клас
ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ
(104 год. 3 год. на тиждень)

№ з/п	К-сть годин	Зміст теми	Навчальні досягнення учнів
1	2	3	4
	3	Вступ Фізична географія України, предмет і методи досліджень. Формування території України. Зміна кордонів України на різних історичних етапах. Сучасний адміністративно-територіальний устрій.	Учень: – характеризує зміст курсу, методи Географічних досліджень; – наводить приклади формування території України; – вміє показувати на карті одиниці адміністративно-територіального поділу.
	18	РОЗДІЛ І. УКРАЇНА ТА ЇЇ ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ	
	5	Тема 1. Фізико-географічне положення України <i>Географічне положення України.</i> Територія, акваторія, аероторія. Розміри території. Особливості і види географічного положення України. <i>Кордони України.</i> Державні кордони України, їх види. Морські і сухопутні кордони, повітряний простір і простір надр, континентальний шельф. Крайні точки, географічний центр України. Розташування території України стосовно годинних поясів. Місцевий поясний і літній час, їх роль в господарстві і житті людей.	Учень: – називає крайні точки і розміри території України, суміжні з нею держави; – характеризує кордони та особливості географічного положення України стосовно годинних поясів; – визначає координати крайніх точок України, географічного центру країни поясний і місцевий час; – порівнює географічне положення України з географічним положенням країн-сусідів; – робить висновки про особливості географічного положення України.
		Практична робота 1	

		<p>Нанесення на контурну карту крайніх точок, географічного центру України та кордонів країн, що межують з нею.</p> <p>Практична робота 2 Визначення положення України в годинних поясах та місцевого часу для різних міст України.</p> <p>Практична робота 3 Порівняння географічного положення України та країн, що межують з нею.</p>	
9	<p>Тема 2. Джерела географічної інформації Експедиційні і стаціонарні дослідження природних умов і природних ресурсів. Туристські подорожі, екскурсії, краєзнавчі пошуки. Музейні експозиції, виставки. Географічні енциклопедії, календарі. Географічні періодичні видання. Географічні описи в мистецьких творах, засобах масової інформації та ін. Карти — джерела географічних знань, їхній зміст і призначення.</p> <p><i>Картографічні проєкції.</i> Спотворення на картах та їх види. Види картографічних проєкцій. Картографічна генералізація. Способи зображення географічних об'єктів і явищ на картах. Види карт. <i>Топографічні карти.</i> Зміст і умовні знаки топографічних карт. Вимірвальні властивості топографічних карт. Прямокутна (кілометрова) сітка топографічних карт. Практичне використання топокарт. Визначення за картами крутості схилів, азимутів (дійсного і магнітного), відстаней та висот на місцевості. Географічні атласи. Електронні карти й атласи. Інтернет-ресурси як засіб здобуття географічної інформації.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – називає джерела географічної інформації; – наводить приклади географічних видань; – характеризує методи й засоби отримання географічної інформації; – розпізнає картографічні проєкції, види карт, їхній зміст і призначення; – вміє використовувати різні джерела географічних знань; – визначати види спотворень на картах; – користується топографічними картами, атласами, географічними енциклопедіями, словниками, довідниками; – визначати за картами азимути, крутість схилів, відстаней, будувати профіль. 	
	<p>Практична робота 4 Опис місцевості та розв'язання задач за навчальними топографічними картами (визначення координат, відстаней, азимутів, висот, крутості схилів, побудова профілю).</p> <p>Практична робота 5 (у комп'ютерному класі) Використання ресурсу мережі Інтернет для здобуття географічної інформації</p>		

4	<p>Тема 3. Географічні дослідження на території України Географічні відомості про територію України в античних географів, «Повісті минулих літ», літописах. Історія картографування території України. Перші карти України. Дослідження природних умов і природних ресурсів України у XVIII-XIX ст. Географічні дослідження України у XX ст. Роль у вивченні природи та господарства України В.Вернадського, П.Тутковського, С.Рудницького, Г.Ви-соцького, П.Погребняка, Б.Срезневського, В.Бондарчука, К.Воблого, В.В.Докучаєва, В.Ф.Зуєва О.П. Карпінського, О.Діброви, В.Кубійовича, В.І. Липського, П.С.Палласа, Б.І.Срезневського, П.П.Чубинського, М. Паламарчука та ін. Сучасні географічні дослідження. Географічна енциклопедія України. Інститут географії Національної академії наук (НАН)України. Громадська організація — Українське географічне товариство.</p>	<p>Учень: - називає географічні відомості про територію України різних часів; - знає видатних учених — дослідників природних умов і природних ресурсів України; - характеризує періоди географічного вивчення території України; - аналізує історію географічного вивчення території України; - користується географічною енциклопедією, творами відомих географів; - називає сучасні географічні дослідження географів, географічні наукові установи.</p>
43	РОЗДІЛ II. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИРОДНИХ УМОВ І ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ	
6	<p>Тема 4. Рельєф Фізична карта України. Загальний план будови поверхні, простягання низовин, височин, гір, річкових долин. Вплив внутрішніх і зовнішніх процесів на формування рельєфу. Сучасні процеси які формують рельєф. Зміна рельєфу людиною. Закономірності формування рельєфу і його сучасного розвитку на прикладі свого регіону або своєї місцевості. <i>Східноєвропейська рівнина.</i> Коротка характеристика Поліської, Придніпровської, Причорноморської, Північно-Кримської, Закарпатської низовин; Придніпровської, Призовської, Волинської, Подільської, Середньоруської, Передкарпатської височин; Словечансько-Овруцького та Донецького кряжів. <i>Гірські системи України.</i> Українські Карпати та їхні пасма: Зовнішні Карпати, Вододільно-Верховинські Карпати, Полонинсько-Чорногорські</p>	<p>Учень: – називає і показує на карті основні орографічні одиниці України; низовини, височини, гірські пасма, головні річкові долини; найвищі точки рівнинної частини Українських гір, перевали; основні тектонічні структури України; – наводить приклади поширення гірських порід різного віку, родовищ корисних копалин, основних типів і форм рельєфу; – пояснює геохронологію розвитку території України, класифікацію родовищ корисних копалин України, вплив дніпровського зледеніння, лесонакопичення, неотектонічних рухів на формування рельєфу; – аналізує взаємозв'язок основних форм рельєфу і тектонічних структур, фізичну, геологічну, тектонічну карти; – вміє визначати найбільш поширені гірські породи, мінерали, типи і форми рельєфу, родовищ корисних копалин, взаємозв'язок господарства 3</p>

		<p>Карпати, Рахівські і Чивчинські гори, Вулканічні Карпати, Кримські гори та їхні пасма: Головне, Внутрішнє, Зовнішнє.</p> <p>Яри і балки. Стихійні природні явища які впливають на рельєф.</p> <p>Практична робота 6</p> <p>Нанесення на контурну карту найбільших форм рельєфу України. Складання короткого словничка походження назв великих форм рельєфу України (омонімів).</p>	<p>мінерально-сировинними ресурсами; – пропонує заходи з раціонального використання та охорони корисних копалин.</p>
	1	<p>Тема 5. Тектонічні структури</p> <p>Тектонічна карта України. Характеристика основних тектонічних структур. Взаємозв'язок основних форм рельєфу з тектонічними структурами.</p>	
	2	<p>Тема 6. Геологічна будова</p> <p>Геологічна карта України. Вік і поширення гірських порід. Геохронологічна таблиця. Особливості геологічної будови основних тектонічних районів України. Поширення четвертинних (антропогенових) відкладів. Палеогеографічні умови. Зміна природних умов території України в архейську, протерозойську, палеозойську, мезозойську, кайнозойську ери. Палеогеографічні умови антропогену.</p>	
	7	<p>Тема 7. Мінерально-сировинні ресурси</p> <p>Різноманітність і багатство мінерально-сировинних ресурсів, їх зв'язок із геологічною будовою. Закономірності поширення, характеристика й оцінка паливних, рудних і нерудних корисних копалин. Паливні копалини: вугілля, нафта, природний газ, торф. Короткі характеристики Донецького, Львівсько-Волинського і Дніпровського вугільних басейнів. Передкарпатська, Дніпровсько-Донецька, Причорноморсько-Кримська нафтогазоносні області. Перспективні нафто-газоносні райони, ресурси шельфових ділянок морів. Основні родовища нафти і газу. Родовища горючих сланців і торфу. Рудні корисні копалини. Характеристика Криворізького, Керченського,</p>	

		<p>Кременчуцького і Білозірського залізорудних басейнів, Нікопольського марганцеворудного району. Родовища уранових руд. Родовища руд ртуті, титану, нікелю, алюмінієвої сировини, інших металів. Золоторудні райони України. Нерудні корисні копалини. Родовища нерудної сировини для металургійної та керамічної промисловості, виробництва будівельних матеріалів, родовища дорогоцінного каміння. Мінеральні води і грязі. Забезпеченість України мінерально-сировинними ресурсами, їх господарська оцінка, основні шляхи раціонального використання й охорони.</p> <p>Практична робота 7</p> <p>Ознайомлення із зразками корисних копалин з колекції гірських порід і мінералів своєї області.</p>	
	1	<p>Тема 8. Геоморфологічна будова</p> <p>Умови утворення і закономірності в поширенні основних форм рельєфу, їх типи за походженням. Дослідження і господарська оцінка рельєфу.</p>	
		<p>Практична робота 8</p> <p>Встановлення взаємозв'язків між тектонічними структурами, формами рельєфу та корисними копалинами на території України.</p>	
	8	<p>Тема 9. Кліматичні умови та ресурси</p> <p><i>Загальна характеристика клімату України.</i> Основні кліматотвірні чинники: сонячна радіація та її розподіл по території, циркуляція атмосфери; підстилаюча земна поверхня. Взаємодія кліматотвірних чинників. Закономірності розподілу вологи і тепла по території країни. Повітряні маси, атмосферні фронти, цикли і антициклони.</p> <p><i>Кліматичне районування.</i> Типи клімату України, кліматичний пояс. Зміна клімату під впливом природних факторів. Вплив клімату на побут людини, його житло, одяг, спосіб пересування, здоров'я. Способи адаптації людини до різних кліматичних умов. Клімат і господарська діяльність людини.</p> <p><i>Небезпечні і несприятливі кліматичні явища.</i> Методи вивчення і</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – називає основні кліматотвірні чинники, основні кліматичні показники; – характеризує розподіл та річний хід кліматичних показників, кліматичні ресурси України; – наводить приклади небезпечних явищ природи; – аналізує дані метеорологічних спостережень; – вміє вести інструментальні спостереження за погодою; складати прогноз погоди за синоптичними картами, народними прикметами; давати господарську оцінку кліматичних умов і ресурсів України; – робить висновки про закономірності розподілу кліматичних показників на території України.

		<p>прогнозування кліматичних явищ. Клімат свого регіону.</p> <p><i>Кліматичні карти.</i> Основні кліматичні показники. Коефіцієнт зволоження. Річний хід і розподіл кліматичних показників. Кліматограми і кліматодіаграми. Сезонні особливості клімату України.</p> <p><i>Кліматичні ресурси</i> та їх значення для людини.</p> <p><i>Погода</i> і народні прикмети. Прогноз погоди. небезпечні погодні явища: град, зливи, грози, туман, посухи, суховії, пилові бурі, хуртовини. Їх вплив на господарську діяльність людини.</p> <p>Синоптична карта. Метеорологічні станції, бюро погоди, гідрометеорологічна служба України.</p> <p>Практична робота 9</p> <p>Визначення за картами закономірностей розподілення сонячної радіації, середніх температур січня і липня, річної кількості опадів по території країни.</p> <p>Практична робота 10</p> <p>Визначення за синоптичною картою особливостей погоди для різних населених пунктів України. Складання прогнозу погоди.</p> <p>Практична робота 11</p> <p>Оцінка основних кліматичних показників одного із регіонів країни для характеристики умов життя і господарської діяльності населення.</p>	
	7	<p>Тема 10. Внутрішні води</p> <p>Види вод суходолу на території країни. Поверхневі води. Загальні гідрографічні особливості території України.</p> <p><i>Основні річкові басейни</i> та їх характеристика. Характер водного режиму річок. Падіння, похил; водний режим, живлення, витрати води в річці, річний стік. Робота річок, формування русла. Базис ерозії, твердий стік. Річкові системи Дніпра, Сіверського Дінця, Південного Бугу, Дністра, Дунаю, Тиси. Канали: Сіверський Донець — Донбас, Дніпро — Кривий Ріг; Дніпро — Донбас, Північно-Кримський.</p> <p><i>Озера</i>, їх типи, лимани, особливості</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – називає основні річкові басейни України; – показує на картах річки, озера, лимани, водосховища, канали; – характеризує загальні риси гідрологічного режиму та роботи річок, каналів, озер, лиманів, водосховищ України, ресурси та екологічні проблеми поверхневих і підземних вод; – пояснює зв'язок гідрологічного режиму річок і озер з кліматичними умовами, підземними водами; – аналізує природні умови басейнів, річок, озер, показників одних ресурсів і водного балансу України;

	<p>гідрологічного режиму. Характеристика найбільших озер.</p> <p><i>Підземні води.</i> Основні артезіанські басейни України, їх характеристика.</p> <p><i>Болота,</i> їх типи і поширення. Причини заболочення.</p> <p><i>Штучні водні об'єкти</i> та їх господарське призначення. Водний баланс і водні ресурси України, шляхи їх раціонального використання й охорони. Небезпечні явища які пов'язані з водами (паводки, повені, лавини, селі), їх попередження.</p>	<p>– дає оцінку водозабезпеченості території України та її окремих регіонів;</p> <p>– робить висновки про закономірності в розподілі річкового стоку, поширенні озер, боліт на території України.</p>
	<p>Практична робота 12 Позначення на контурній карті річок, озер, водосховищ, каналів, боліт. Аналіз забезпеченості водними ресурсами різних територій України.</p> <p>Практична робота 13 Складання характеристики одної із річок з використанням тематичних карт і кліматограм, визначення можливостей її господарського використання.</p>	
4	<p>Тема 11. Ґрунти і земельні ресурси Умови ґрунтоутворення, основні генетичні типи ґрунтів, закономірності їх поширення на рівнинній частині України і в горах. Карта ґрунтів України. Характеристика фізичних властивостей ґрунтів. Господарське використання ґрунтів. Земельні ресурси України. Особливості ґрунтів своєї місцевості. Зміна ґрунтів під впливом господарської діяльності людини. Заходи щодо збереження родючості ґрунтів: меліорація земель, боротьба з ерозією ґрунтів і їх забрудненням. Основні заходи з раціонального використання й охорони земельних ресурсів.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – називає основні чинники ґрунтоутворення; – наводить приклади генетичних типів ґрунтів; – пояснює умови ґрунтоутворення, особливості поширення ґрунтів; – характеризує земельні ресурси України; – аналізує карту ґрунтів України; – робить висновки про закономірності поширення ґрунтів на рівнинній частині України і в горах, основні заходи з раціонального використання й охорони земельних ресурсів.
	<p>Практична робота 14 Визначення закономірностей поширення ґрунтів за картою ґрунтів України.</p> <p>Практична робота 15 Знайомство з зразками ґрунтів своєї місцевості і особливостями їх використання.</p>	
2	<p>Тема 12. Рослинний покрив Різноманітність видового складу, закономірності поширення рослинності. Ендемічні та зникаючі види. Широтна</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – називає основні типи рослинного покриву України; – характеризує видовий склад

		<p>зональність і висотна поясність рослинного покриву. Рослинність лісів, степів, луків, боліт, водойм, гір, Південного берега Криму. Червона книга України. Рослини, занесені до Червоної Книги України. Рослинні угруповання, занесені до Зеленої книги України. Вплив господарської діяльності на рослинність. Рослини свого регіону. Рослинні ресурси, їх охорона і відтворення.</p>	<p>рослинності, стан рослинних ресурсів; – розпізнає рослини, занесені до Червоної книги України; – наводить приклади рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України; ендемічних і зникаючих видів рослин; – аналізує карту рослинності України; вплив господарської діяльності на рослинний покрив; – робить висновки про закономірності поширення основних типів рослинності в Україні.</p>
	3	<p>Тема 13. Тваринний світ Різноманітність видового складу тварин. Фауністичний склад лісів, луків, степів, боліт, водойм. Акліматизація та реакліматизація тварин. Тваринний світ свого регіону. Наслідки впливу людини на тваринний світ. Тварини, занесені до Червоної книги України, заходи з їх відтворення й охорони. Практична робота 16 Складання прогнозу зміни рослинного і тваринного світу при заданих умовах зміни інших компонентів природного комплексу</p>	<p>Учень: – називає фауністичний склад лісів, луків, степів, боліт, водойм; – характеризує видовий склад і поширення тварин, тваринні ресурси України; – розпізнає види тварин, занесені до Червоної книги України; – наводить приклади акліматизації та реакліматизації тварин; – робить висновки про закономірності поширення тваринного світу, стан тваринних ресурсів.</p>
	2	<p>Тема 14. Несприятливі природні процеси і явища Чинники виникнення <i>несприятливих природних процесів</i>, їх основні види. Бездошові періоди, посухи, суховії, ожеледиці. Ерозійні процеси, зсуви, селі. Карстові процеси, заболочування, підтоплення вторинне засолення ґрунтів. <i>Несприятливі природні явища</i>: сильні дощі, вітровали, град, пилові бурі, великі завірюхи, снігопади, морози, лісові пожежі, суховії, заморозки. Шляхи запобігання несприятливим природним процесам і явищам.</p>	<p>Учень: – називає основні види несприятливих природних процесів; – наводить приклади проявів окремих несприятливих природних процесів; – характеризує умови, за яких розвиваються несприятливі природні процеси та явища; – робить висновки про закономірності в прояві й поширенні несприятливих процесів і явищ, врахування їхніх проявів при господарському використанні території.</p>

21	РОЗДІЛ III. ПРИРОДНІ КОМПЛЕКСИ І ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ	
2	<p>Тема 15. Природно-територіальні комплекси Природно-територіальні комплекси (ПТК), умови їх розвитку та характерні риси. Взаємодія чинників і компонентів, що формують ПТК. Ландшафти та їх кваліфікація. Вплив господарської діяльності людини на ландшафти.</p>	<p>Учень: – називає чинники формування природно-територіальних комплексів; – характеризує особливості взаємодії компонентів природи у ПТК.</p>
2	<p>Тема 16. Фізико-географічне районування Поняття фізико-географічного районування. Карта фізико-географічного районування України. Наукове і практичне значення природного районування;</p>	<p>Учень: – робить висновки про наукове і практичне значення фізико-географічного районування.</p>
2	<p>Тема 17. Зона мішаних лісів Географічне положення, межі і розміри. Характерні риси природних комплексів: поширення піщаних порід, рівнинність поверхні, надмірна зволоженість, заболоченість, низька природна родючість ґрунтів, залісненість. Сучасні ландшафти. Природоохоронні території.</p>	<p>Учень: – називає природні зони рівнинної частини України; – характеризує взаємозв'язок між зональними компонентами природи у природних зонах; – наводить приклади природоохоронних територій у природних зонах;</p>
2	<p>Тема 18. Зона лісостепу Географічне положення, межі, розміри. Характерні риси природних комплексів та ресурсів. Неприятливі природні процеси: вітрова, та водна ерозія, засолення тощо. Поділ зони на природні краї, їх характеристика. Природоохоронні території.</p>	<p>– розпізнає географічне положення, межі природних країн, зон, підзон, країв; – аналізує схему фізико-географічного районування рівнинної частини України; – вміє скласти порівняльні характеристики природних регіонів;</p>
3	<p>Тема 19. Зона степу Географічне положення, межі, розміри. Головні риси природних умов. Поділ зони на північний, південний і сухий степи. Неприятливі природні процеси. Природоохоронні території. Практична робота 17 Оцінка природних умов і ресурсів природної зони (за вибором) на основі аналізу загальногеографічних і тематичних карт, прогнозування змін в результаті господарської діяльності людини</p>	<p>– робить висновки про прояви широтної зональності на території України, необхідність впровадження зональних природоохоронних заходів.</p>
3	<p>Тема 20. Українські Карпати Географічне положення, межі і розміри. Загальні риси природних умов. Висотна поясисть ландшафтів. Стихійні</p>	<p>Учень: – називає чинники формування висотної ландшафтної поясисті Українських Карпат і Кримських гір;</p>

		природні явища і процеси: водна ерозія, руйнівні повені, селі, снігові лавини. Поділ на природні області. Природоохоронні території. Господарська оцінка природних ресурсів. Основні заходи щодо раціонального використання та охорони природних умов і природних ресурсів.	– характеризує природу Українських Карпат і Кримських гір; – наводить приклади проявів висотної поясності; – розпізнає географічне положення та межі природних областей Українських Карпат і Кримських гір; – аналізує відмінності у природі Українських Карпат та Кримських гір; – пояснює причини виникнення і прояв стихійних природних явищ і процесів у горах; – вміє скласти порівняльні характеристики гірських природних областей; – робить висновки про закономірності висотної поясності в горах, вплив природних умов на господарювання в Українських Карпатах і Кримських горах.
	3	Тема 21. Кримські гори Географічне положення, межі, розміри. Особливості природних умов і ресурсів. Висотна поясність. Неприятливі природні процеси. Поділ на природні області. Природоохоронні території. Основні заходи щодо раціонального використання та охорони природних умов і природних ресурсів.	
		Практична робота 15 Складання у формі таблиці порівняльної фізико-географічної характеристики великих природних комплексів України.	
	4	Тема 22. Природні комплекси морів, що омивають Україну Фізико-географічна характеристика природних комплексів Чорного та Азовського морів. Проблеми використання й охорони їхніх вод. Практична робота 16 Складання порівняльної характеристики морів України у вигляді таблиці.	Учень: – називає розміри, глибини, елементи берегової лінії; – характеризує природні умови Чорного й Азовського морів; – пояснює причини наявності сірководню в Чорному морі; – вміє показувати на карті найбільші острови, півострови, коси, затоки, протоки і течії; – робить висновки про стан природних ресурсів Чорного й Азовського морів, проблеми їх використання і охорони.
	15	РОЗДІЛ IV. ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ УМОВ І ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ТА ЇХ ОХОРОНА	
	3	Тема 23. Геоекологічна ситуація в Україні Поняття «геоекологічна ситуація». Основні забруднювачі навколишнього середовища, показники забруднення атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод, ґрунтів, населених пунктів, сільськогосподарських угідь тощо. Аварія на Чорнобильській АЕС і стан навколишнього середовища. Вплив геоекологічної ситуації на населення в Україні. Законодавство про екологічну	Учень: – пояснює суть поняття «геоекологічна ситуація»; – характеризує сучасну геоекологічну ситуацію в Україні, законодавчі акти про екологічну ситуацію, природно-заповідний фонд України; вплив аварії на Чорнобильській АЕС на стан навколишнього середовища; – розрізняє категорії природно-заповідного фонду України; – аналізує вплив геоекологічної ситуації

		<p>ситуацію в Україні.</p> <p>Практична робота 18</p> <p>Оцінка екологічної ситуації Карпат (Кримських гір) за допомогою даних різних джерел інформації.</p>	<p>на населення;</p> <ul style="list-style-type: none"> – пояснює зміст і організацію моніторингу навколишнього середовища; – робить висновки про створення національної екологічної мережі, основні шляхи використання й охорони природних умов і природних ресурсів України.
5		<p>Тема 24. Використання й охорона природних умов і природних ресурсів</p> <p>Основні види природних ресурсів України. Мінерально-сировинні, кліматичні, водні ресурси. Земельні ресурси та їх використання. Біотичні ресурси, їх використання й охорона. Рекреаційні ресурси. Природоохоронні комплекси. Законодавчі акти про природно-заповідний фонд України. Категорії природно-заповідного фонду. Характеристики функціонування природних заповідників, біосферних заповідників, природних національних парків, заказників, пам'яток природи тощо. Національна екологічна мережа України. Моніторинг навколишнього середовища в Україні. Основні заходи щодо раціонального використання й охорони навколишнього середовища в Україні.</p>	
		<p>Практична робота 19</p> <p>Аналіз карти геоекологічної ситуації в Україні. Нанесення на контурну карту основних природоохоронних об'єктів України.</p>	
7		<p>Тема 25. Фізична географія своєї області</p> <p>Географічне положення, межі, розміри. Основні риси природних умов. Особливості рельєфу, геологічної будови, антропогенні відклади. Поширення типів і форм рельєфу. Кліматичні й гідрологічні умови. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ. Природні ресурси області. Сучасні ландшафти. Положення області в системі одиниць природного районування. Неприятливі природні процеси та заходи щодо їх запобігання. Природоохоронні території. Проблеми раціонального використання і охорони природних умов і ресурсів області.</p> <p>Практична робота 20</p> <p>Еколого-географічна оцінка природних ресурсів своєї області</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – називає географічне положення, межі, розміри своєї області; – характеризує основні риси природних умов та природних ресурсів своєї області; – наводить приклади сучасних ландшафтів, проявів несприятливих природних процесів; – аналізує стан природних ресурсів своєї області; поширення заповідних об'єктів; – уміє проводити елементарні спостереження й характеризувати компоненти природи, сучасні ландшафти; – робить висновки про можливі зміни природних умов, природних ресурсів області у зв'язку з господарською діяльністю.

		Практична робота 21 Експедиція до природоохоронного об'єкту своєї місцевості.	
		Резерв часу 4	

9-й КЛАС

№ з/п	К-сть ГОДИН	Зміст теми	Навчальні досягнення учнів
1	2	3	4
		ВСТУП	
1	2	<p>Тема 1. Предмет, методи і задачі економічної і соціальної географії України</p> <p>Предмет курсу «Економічна і соціальна географія України». Значення економічної і соціальної географії в теорії і практиці раціонального поділу праці та її роль в процесі реалізації стратегії збалансованого соціально-економічного розвитку території.</p> <p>Місце економічної географії в системі географічних наук. Зв'язок економічної географії з галузевими економіками, статистикою, народногосподарським прогнозуванням та іншими суміжними дисциплінами.</p> <p>Задачі економічної географії в умовах ринкової економіки.</p> <p>Методи географічних досліджень. Загальнонаукові: історичний, екологічний, моделювання, математичний, системного аналізу.</p> <p>Наукові методи в економічній географії: економіко-статистичний, соціологічний, економічного районування. Їх суть і взаємозв'язок.</p> <p>Системний підхід в економічній географії.</p> <p>Вітчизняні вчені економ-географи.</p> <p>Структура курсу «Економічна і соціальна географія України»</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – дає визначення поняття «економічна і суспільна географія України»; – простежує зв'язок економічної і соціальної географії України з іншими науками; – визначає її місце в системі географічних наук; – називає світових і вітчизняних економ-географів; – встановлює зв'язок економічної і соціальної Географії з іншими науками; – пояснює актуальність і необхідність вивчення курсу; – вміє користуватися методами географічних досліджень.

		РОЗДІЛ І. УКРАЇНА НА КАРТІ СВІТУ	
2	3	<p style="text-align: center;">Тема 1. Географічне положення України. Державний кордон</p> <p>Розміри території, її конфігурація і компактність з точки зору господарського розвитку. Місце України на політичній карті Європи і світу. Економіко-географічне положення України в Центрально-Східній Європі. Значення транзитних перевезень. Геополітичне положення, його позитивні і негативні особливості.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – називає розміри України, сусідні держави; – показує на карті Європи та світу державні кордони України, сусідні держави; – користується типовим планом при складанні характеристики економіко- і політико-географічного положення України;
		<p style="text-align: center;"><u>Практична робота № 1</u></p> <p>Визначення позитивних і негативних рис економіко-географічного та геополітичного положення України. Проведення на контурній карті лінії державного кордону України і нанесення назв країн, з якими вона межує.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – порівнює економіко-географічне положення України з економіко-географічним положенням інших держав; – робить висновок про вплив географічного положення на роль і місце України в Європі та світі.
3	2	<p style="text-align: center;">Тема 2. Адміністративно-територіальний устрій</p> <p>Історико-географічний огляд адміністративно-територіального поділу України. Сучасний адміністративно-територіальний поділ і його характеристика. Оцінка адміністративно-територіального поділу.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – пояснює, що таке адміністративно-територіальний поділ; – показує на карті одиниці адміністративно-територіального поділу України;
		<p style="text-align: center;"><u>Практична робота №2</u></p> <p>Нанесення на контурну карту адміністративних областей України.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – називає етапи формування території України.

4	1	<p>Тема 3. Українські історичні землі Історико-географічні області в Україні та їх характеристика: Київщина, Галичина, Волинь, Буковина (Північна Буковина), Слобідська Україна (Слобожанщина), Західна Україна, Таврія, Бессарабія, Покуття, Запоріжжя, Гетьманщина. Поняття «етногеографічні райони»: Гуцульщина, Бойківщина, Лемківщина. Етнографічна індивідуальність литвинів, поліщуків, севрюків.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – називає етнічні землі та етнографічні райони; – показує на карті етнічні землі; – характеризує етнічні землі.
---	---	--	--

		РОЗДІЛ II. НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ	
5	5	<p>Тема 1. Кількість, розміщення й густота населення, його вікова і статевая структура</p> <p>Відомості про кількість населення в давні часи. Кількість і густота населення, їх територіальні відмінності. Поняття «природний рух населення». Природний рух населення України. Порівняння показників природного руху населення України і країн Західної Європи. Географія природного руху, його особливості в Україні. Механічний рух населення. Поняття «еміграція», «іміграція», «сальдо міграцій». Внутрішні і зовнішні міграції. Міграційні процеси в Україні, їх інтенсивність і географія. Статеві-віковий склад населення. Причини погіршення демографічної ситуації. Депопуляція.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – характеризує поняття «природний приріст», «природний рух», «депопуляція», «еміграція», «іміграція», «сальдо міграцій»; – називає кількість населення України; – пояснює причини депопуляційних процесів в Україні, нерівномірного заселення території; – визначає особливості розміщення населення; – характеризує статеві-віковий склад населення; – розрізняє види міграцій; – визначає сальдо міграцій; – робить висновки про причини депопуляції населення.
		<p style="text-align: center;"><u>Практична робота №3</u></p> <p>Побудова графіка зміни кількості населення України за певний період.</p>	
6	2	<p>Тема 2. Національний та етнічний склад населення</p> <p>Історія формування української нації. Національний склад населення України та окремих регіонів. Корінні народи і національні меншини. Етнографічні групи українців. Українська діаспора та її географія. Розширення зв'язків з українцями зарубіжжя. Духовна культура українського народу (мова, культура, освіта, обряди і звичаї, релігія). Державна мова України.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – характеризує особливості національного складу населення України, поняття «діаспора» та особливості менталітету українців; – називає національні меншини та етнографічні групи українців; – пояснює причини строкатого національного складу населення держави; – показує на карті країни з найбільшою українською діаспорою; – пояснює причини її виникнення; – наводить приклади розширення зв'язків з українцями зарубіжжя; – вміє будувати секторні та стовпчикові діаграми.
		<p style="text-align: center;"><u>Практична робота № 4</u></p> <p>Побудова секторної та стовпчикової діаграм національного складу населення України.</p>	

7	2	<p>Тема 3. Система розселення і розвиток поселень</p> <p>Міське і сільське населення. Типи населених пунктів.. Урбанізація. Територіальні відмінності в рівнях урбанізації у різних регіонах України. Субурбанізація. Система міського розселення України. Міські агломерації. Столиця держави та її значення. Типи міст за розмірами та за функціями. Сільське розселення і його географія. Типи сільських поселень, особливості їх розміщення. Демографічні проблеми сільського населення, шляхи їх вирішення.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – характеризує поняття: «місто», «село», «урбанізація», «субурбанізація», «агломерація», «система» розселення; – називає та показує на карті міста-мільйонери та найбільші міста; – визначає функції міст; – пояснює причини змін у системі розселення; – наводить приклади областей України з різним рівнем урбанізації; – робить висновки про причини демографічних проблем в Україні.
8	3	<p>Тема 4. Трудові ресурси і зайнятість населення</p> <p>Поняття «економічно активне населення», «трудові ресурси», «зайнятість населення». Трудові ресурси України та їхня географія, порівняння з іншими країнами. Проблеми трудових ресурсів України. Безробіття, його причини, шляхи подолання. Ринок праці. Освіта (освіченість) населення України. Проблеми освіти національного характеру. Вимоги до освітньо-кваліфікаційних характеристик сучасного працівника.</p> <p>Поняття рівня життя населення. Показники, що визначають рівень життя населення України в цілому і його диференціацію в розрізі областей.</p> <p>Практична робота № 5</p> <p>Аналіз карт населення. Визначення і аналіз основних статистичних показників які характеризують населення країни в цілому і її окремих територій.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – характеризує поняття: «трудові ресурси», «економічно активне населення», «безробіття»; – характеризує забезпеченість трудовими ресурсами різних регіонів України, їхній кількісний та якісний склад, проблеми; – пояснює причини неповного використання трудових ресурсів; – порівнює структуру зайнятості населення в Україні з іншими країнами світу; – порівнює рівень життя населення різних регіонів України; – обґрунтовує значення високого рівня кваліфікації трудових ресурсів для подальшого господарського розвитку держави.
		<p>РОЗДІЛ ІІІ. ПРИРОДНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ</p>	

<p>9</p>	<p>7</p>	<p>Тема 1. Природно-ресурсний потенціал і його економічна оцінка. Охорона природи і раціональне використання природних ресурсів.</p> <p>Поняття природно-ресурсного потенціалу. Види ресурсів, їх класифікація. Корисні копалини, закономірності їх розміщення по території України. Місце сировинних і паливно-енергетичних ресурсів України у світових запасах. Степінь забезпеченості ними.</p> <p>Клімат. Ґрунти. Типи ґрунтів, їх економічна оцінка. Вплив клімату і типу ґрунтів на розміщення виробничих галузей агропромислового комплексу (рослинництво, тваринництво).</p> <p>Поняття охорони природи і раціонального природокористування. Закон України «Про охорону навколишнього середовища». Міжнародне співробітництво в охороні навколишнього середовища.</p> <p>Охорона і раціональне використання земельних ресурсів. Види забруднення земельних ресурсів. Поняття раціонального використання земельних ресурсів. Боротьба з водною, вітровою ерозією ґрунтів, засоленням ґрунтів. Рекультивация земель — один із напрямків підвищення їх родючості.</p> <p>Водні ресурси України та їх розміщення по території країни. Кількісна та якісна оцінка водних ресурсів. Економічна оцінка водних ресурсів та їх використання. Джерела забруднення води. Охорона водних ресурсів.</p> <p>Охорона і раціональне використання рослинного і тваринного світу. Лісовий фонд України. Основні напрямки підвищення ефективності використання лісових ресурсів. Комплексна використання лісу і продукції лісового господарства. Охорона лісів.</p> <p>Збереження генетичного фонду тваринного світу України. Раціональне використання і відтворення мисливсько-промислових ресурсів та їх рибних багатств.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – аналізує зібрану інформацію; – класифікує природні ресурси; – дає оцінку природним ресурсам; – характеризує види господарського впливу на природні ресурси; – показує на карті регіони, які зазнали негативного впливу господарської діяльності людини; – пропонує шляхи раціонального використання природних ресурсів на території України; – проводить прості дослідження; – складає екологічний паспорт регіону; – робить висновки про стан навколишнього середовища свого регіону.
----------	----------	---	---

	<p>Природоохоронні території України. Основні напрямки боротьби зі стихійними природними явищами.</p> <p>Охорона і забезпечення якості повітряного басейну. Джерела забруднення повітря. Основні напрямки охорони атмосфери. Створення і впровадження у практику маловідходних і безвідходних технологій, створення зелених зон і лісопарків.</p> <p>Охорона надр, ефективне використання всіх видів корисних копалин.</p> <p>Проблеми ресурсозбереження. Ресурсозберігаюча політика — основна задача країни, основа раціонального використання природних ресурсів, основа збереження їх для майбутніх поколінь.</p> <p>Райони екологічної кризи в Україні. Шляхи розв'язання проблеми.</p>	
	<p><u>Практична робота №6</u></p> <p>Нанесення на картосхему населеного пункту основних джерел забруднення: повітря, водних об'єктів, ґрунтів. Аналіз ситуацій.</p>	
	<p><u>Практична робота №7</u></p> <p>Дослідження "Автотранспорт — головний забруднювач повітря".</p>	
	<p>РОЗДІЛ IV.</p> <p>ГОСПОДАРСТВО</p>	

10	3	<p style="text-align: center;">Тема 1. Загальна характеристика господарства України</p> <p>Поняття про господарство і національний господарський комплекс. Етапи розвитку господарства: натуральне і товарне господарство. Типи економічних систем. Економічна система України. Галузева структура економіки. Поняття «галузь» і «міжгалузевий комплекс». Поняття інфраструктури. Виробнича і соціальна інфраструктура, її галузі та комплекси. Поняття територіальної структури господарства. Основні риси сучасних галузевої і територіальної структур господарства України. Типи підприємств (за формами власності).</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – дає визначення понять «господарство», «галузь», «виробнича сфера», «міжгалузевий комплекс»; – називає галузі виробничої та невиробничої сфери, риси командної та ринкової економіки, типи підприємств; – аналізує схему галузевої та територіальної структури господарства; – порівнює показники, які характеризують інтенсивний та екстенсивний шляхи розвитку господарства; – робить висновки про переваги ринкової економіки над командною та інтенсивного способу господарювання над екстенсивним.
----	---	--	---

11	4	<p>Тема 2. Закономірності, принципи і чинники розміщення виробництва</p> <p>Поняття закономірностей розміщення виробництва. Розміщення виробництва з урахуванням розселення населення, наявності сировинних ресурсів, рівня розвитку об'єктів обслуговуючих галузей, інтересів охорони навколишнього середовища; раціональне, найбільш ефективно розміщення виробництва; комплексний і гармонічний розвиток господарства усіх суб'єктів України.</p> <p>Принципи розміщення виробництва. Врахування переваг та економічної вигоди міжрегіонального і міжнародного поділу праці в розвитку і розміщенні виробництва.</p> <p>Чинники розміщення виробництва:</p> <ul style="list-style-type: none"> – природні: наявність природних ресурсів, їх якісна і кількісна оцінка; кліматичні та екологічні умови; – демографічні: чисельність населення, його розселення; статеві-вікова структура; природний і механічний рух населення; рівень кваліфікації трудових ресурсів; – техніко-економічні: просторове положення району розміщення виробництва; транспортна забезпеченість; рівень розвитку об'єктів виробничої та соціальної інфраструктури (матеріалоемність, трудо-місткість). <p>Науково-технічний прогрес, виробничий і науковий потенціал. Значення науково-технічного прогресу для прискорення соціально-економічного розвитку і підвищення рівня життя населення України.</p> <p>Взаємозв'язок чинників, які визначають розвиток і розміщення виробництва.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> - пояснює закономірності розміщення виробництва; - характеризує принципи і чинники розміщення виробництва; - розуміє значення НТП для прискорення соціально-економічного розвитку держави.
----	---	---	---

12	2	<p>Тема 3. Економічний потенціал України</p> <p>Складники економічного потенціалу країни. Економічні показники. Валовий національний продукт, валовий внутрішній продукт, національний дохід. Індекс людського розвитку та місце України у даному показнику.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – дає визначення понять: «валовий національний продукт», «національний дохід», «валовий внутрішній продукт»; – оперує основними показниками економічного потенціалу країни; – порівнює дані показники з показниками інших країн світу.
13	3	<p>Тема 4. Промисловість</p> <p>Промисловість — провідна сфера матеріального виробництва. Галузева структура промислового виробництва. Класифікатор видів економічної діяльності. Основні форми суспільної організації виробництва. Територіальна структура промисловості. Місце і роль промисловості у господарстві України. Структурні зміни та шляхи підвищення економічної ефективності національної промисловості, конкурентоспроможності продукції.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – дає визначення понять: «промисловість», «група А», «група В»; – називає типовий план характеристики галузі; – характеризує структурно-виробничі та географічні особливості розміщення промисловості; – обґрунтовує роль і значення промисловості в господарстві України; – аналізує схему галузевої структури промисловості.
		<p><u>Практична робота №8</u></p> <p>Складання схеми галузевої структури промисловості України та аналіз змін, які відбулися в ній за останні 10 років.</p>	
14	3	<p>Тема 5. Паливна промисловість</p> <p>Галузева структура паливної промисловості. Сировинна база. Вугільна промисловість. Нафтова промисловість. Нафтопереробна промисловість. Газова промисловість. Торф'яна промисловість. Проблеми і перспективи розвитку галузі.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – називає підгалузі (вугільна, нафтова, газова, торф'яна); – характеризує, керуючись типовим планом, характеристики галузі, паливну промисловість; – аналізує проблеми галузі та визначає перспективи її розвитку; – показує на карті райони видобутку паливних ресурсів.

15	4	<p>Тема 5. Електроенергетика Галузева структура електроенергетики. Основні типи електростанцій та найважливіші ЛЕП. Особливості розміщення різних видів електростанцій. Використання традиційних і нових способів одержання енергії. Проблеми формування і розміщення АЕС. Структура виробництва електроенергетики. Екологічні проблеми електроенергетики. Енергосистема. Паливно-енергетичний баланс України. Споживання енергії. Енергозбереження. Проблеми і перспективи розвитку галузі в Україні.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – визначає структуру енергетики; – порівнює особливості виробництва електроенергії на ТЕС, ГЕС, АЕС; – обґрунтовує необхідність використання нетрадиційних джерел електроенергії; – складає схему міжгалузевих зв'язків електроенергетики; – аналізує секторну діаграму з виробництва електроенергії різними типами електростанцій; – вміє показувати на карті та наносити на контурну карту найбільші електростанції; – робить висновки про перспективи розвитку енергетики в Україні.
		<p><u>Практична робота №9</u> Позначення на контурній карті основних районів вугле-, газо- і нафтовидобутку, найбільших ТЕС, ГЕС, АЕС, нафто- і газопроводів.</p>	
		<p><u>Практична робота №10</u> Складання секторної діаграми з виробництва електроенергії різними видами електростанцій.</p> <p><u>Практична робота №11</u> Складання характеристики одного з вугільних басейнів за картами і статистичним матеріалом.</p>	
16	4	<p>Тема 7. Металургійна промисловість Чорна металургія. Сировинна база. Географія видобутку залізної і марганцевої руд, вогнетривких глин, флюсових вапняків. Виробнича структура галузі (виробництво чавуну, сталі, прокату, феросплавів). Основні райони галузі. Комплексоутворююче значення чорної металургії. Електрометалургія і порошкова металургія. Проблеми і перспективи розвитку і розміщення чорної металургії. Кольорова металургія. Основні групи кольорових металів. Склад і сировинна база. Принципи розміщення підприємств галузі. Проблеми і перспективи розвитку галузі. Місце продукції металургії на світовому ринку металу. Металургія і питання охорони природи.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – називає галузі, які входять до складу металургійної промисловості та типи підприємств, які працюють у галузі; – характеризує галузеву та територіальну структуру металургії; – показує на карті основні райони та найбільші центри металургії; – пояснює принципи розміщення різних типів підприємств; – розв'язує техніко-економічні завдання (наприклад, визначає доцільність розміщення

		<p align="center"><u>Практична робота №12</u></p> <p>Нанесення на контурну карту сировинних баз, основних районів та центрів чорної і кольорової металургії.</p>	<p>підприємств у різних регіонах);</p> <ul style="list-style-type: none"> – аналізує статистичні дані про викиди шкідливих речовину різних містах України; – робить висновки про вплив галузі на навколишнє середовище.
--	--	---	---

17	4	<p align="center">Тема 8. Машинобудування і металообробка</p> <p>Провідна роль машинобудування у господарстві держави. Структура галузі, класифікація її галузей. Чинники і особливості розміщення важливих галузей машинобудування: важкого, середнього, приладобудування, електронного машинобудування. Міжгалузеві та внутрішньогалузеві зв'язки. Наукомісткі, трудомісткі і металомісткі галузі. Принципи розміщення і географія важкого, сільськогосподарського, транспортного, електротехнічного машинобудування, приладобудування, верстатобудування, виробництва устаткування для різних галузей народного господарства. Найбільші центри. Основні регіональні відмінності розвитку машинобудування. Проблеми і перспективи розвитку та розміщення підприємства галузі в нових економічних умовах. Машинобудування і екологія.</p> <p><u>Практична робота №13</u></p> <p>Складання списку продукції машинобудування яка експортується і імпортується в Україну.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – називає галузевий склад машинобудування; – пояснює роль галузі в господарстві держави та принципи розміщення; – складає схему внутрішньогалузевих та міжгалузевих зв'язків машинобудування; – характеризує галузі машинобудування; – показує на карті великі центри машинобудування; – визначає регіональні відмінності розвитку машинобудування в Україні.
----	---	---	---

18	3	<p>Тема 9. Хімічна промисловість</p> <p>Поняття про хімічну промисловість, її галузева структура. Природно-сировинна база хімічної промисловості і використання відходів. Географія окремих галузей хімічної промисловості. Територіальна структура хімічної промисловості. Проблема розвитку й розміщення галузі. Основні напрямки їх вирішення. Взаємозв'язок розміщення хімічних підприємств з проблемами охорони навколишнього середовища.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – називає підгалузі хімічної промисловості; – характеризує сировинну базу галузі; – пояснює принципи розміщення підгалузей; – показує на карті основні райони та центри хімічної промисловості; – наводить приклади негативного впливу підприємств галузі на довкілля, користуючись статистичними даними; – визначає зв'язки хімічної промисловості з іншими галузями.
		<p><u>Практична робота №14</u></p> <p>Складання схеми міжгалузевих зв'язків хімічної промисловості.</p>	
19	3	<p>Тема 10. Лісова і деревообробна промисловість</p> <p>Основні райони заготівлі лісу, проблеми відтворення і раціонального використання лісових ресурсів. Структура та значення галузі, особливості її розміщення. Лісопильне виробництво. Деревообробна промисловість. Целюлозно-паперове і лісохімічне виробництво. Проблеми раціонального використання сировини. Основні напрямки їх рішення. Перспективи розвитку галузі. Проблеми екології і відновлення лісових ресурсів.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – називає підгалузі лісової промисловості; – пояснює принципи розміщення підприємств; – показує на карті основні райони лісозаготівлі, центри, в яких розміщені підприємства галузі; – обґрунтовує необхідність раціонального використання лісових ресурсів.
20	2	<p>Тема 11. Промисловість будівельних матеріалів</p> <p>Промисловість будівельних матеріалів, її значення і структура. Умови та чинники розвитку і розміщення. Природна сировинна база та її розміщення по території країни. Види будівельних матеріалів. Типи підприємств. Географія і особливості їх розміщення. Географія галузей цементної промисловості. Промисловість нерудних матеріалів. Проблеми й перспективи розвитку галузі.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – характеризує підгалузі промисловості будівельних матеріалів; – пояснює значення галузі в господарстві країни та принципи розміщення підприємств; – показує на карті найбільші центри промисловості будівельних матеріалів.

21	4	<p>Тема 12. Легка промисловість. Художні промисли Значення і структура галузей, що виробляють товари народного споживання. Класифікація галузей легкої промисловості за сировинним, трудовим і споживчим чинником. Принципи розміщення. Географія текстильної промисловості (бавовняної, вовняної, лляної і шовкової), швейної та трикотажної промисловості. Процес виготовлення тканини, його стадії. Шкіряно-взуттєва промисловість. Народні художні промисли, їх зародження і розвиток. Основні центри художніх промислів. Виробництва, що виникли на базі художніх промислів. Міжгалузеві зв'язки легкої промисловості. Рівень розвитку галузей легкої промисловості і його територіальна диференціація. Проблеми і основні напрямки розвитку галузей легкої промисловості.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – називає підгалузі легкої промисловості, головні осередки художніх промислів; – простежує стадії виготовлення тканин; – пояснює принципи розміщення підприємств галузі; – показує на карті найбільші центри легкої промисловості.
22	3	<p>Тема 13. Харчова промисловість Основні галузі харчової промисловості. Особливості спеціалізації та принципи розміщення харчової промисловості, її географія. Сучасний стан розвитку галузей. Проблеми й перспективи розвитку харчової промисловості.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – називає галузі харчової промисловості; – пояснює принципи розміщення галузі; – характеризує харчову промисловість своєї місцевості; – робить висновки про сучасний стан розвитку галузі.

23	2	<p>Тема 14. Соціальна інфраструктура</p> <p>Галузі соціальної інфраструктури, їх склад і значення. Закономірності, принципи, чинники розвитку і розміщення підприємств і закладів сфери обслуговування по території країни. Розвиток освіти, науки, культури в Україні. Сфери послуг. Територіальна організація медичного обслуговування населення. Рекреаційно-туристське господарство. Проблеми і перспективи розвитку соціальної інфраструктури. Вплив її розвитку на стан економіки країни. Роль держави у вирішенні важливих проблем і ефективність розвитку цієї сфери на перспективу.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – називає галузі соціальної інфраструктури; – обґрунтовує їхнє значення для розвитку господарства, зростання рівня життя людей; – характеризує рівень розвитку галузей; – порівнює розвиток соціальної інфраструктури в Україні з іншими країнами світу.
24	6	<p>Тема 15. Сільське господарство</p> <p>Галузева структура сільського господарства. Значення сільського господарства в економіці держави, його зв'язок з іншими галузями. Екстенсивний та інтенсивний способи ведення сільського господарства. Природно-географічні передумови і проблеми розвитку сільського господарства. Сільськогосподарські угіддя, їхня структура. Меліорація земель. Галузева структура і виробничі особливості рослинництва. Географія зернового господарства, технічних культур, картоплярства, овочівництва та плодівництва. Тваринництво, його структура та географія. Розвиток кормової бази тваринництва. Рибне господарство. Зональна спеціалізація сільського господарства. Гірські регіони. Приміські сільськогосподарські райони. Землеволодіння, його вплив на сільське розселення. Земельна реформа в Україні.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – визначає особливості сільськогосподарського виробництва, структуру сільського господарства; – характеризує галузі сільського господарства; – показує на карті основні сільськогосподарські зони; – складає схему між галузевих зв'язків сільського господарства; – наводить приклади змін, які відбуваються в сільському господарстві на сучасному етапі; – робить висновки про причини проблем у сільському господарстві та перспективи розвитку галузі;

	<p style="text-align: center;"><u>Практична робота №15</u></p> <p style="text-align: center;">Нанесення на контурну карту основних сільськогосподарських зон.</p> <p style="text-align: center;"><u>Практична робота №16</u></p> <p>Визначення за картами і еколого-кліматичними показниками районів вирощування зернових і технічних культур, головних районів тваринництва.</p>	<p>– робить висновки про суть глобальних проблем.</p>
--	---	---

25	5	<p>Тема 16. Транспорт</p> <p>Роль транспорту в господарстві країни. Види транспорту. Найважливіші транспортні вузли країни. Рівень забезпеченості різних районів країни транспортними магістралями. Транспортні коридори. Транзитні перевезення. Залізничний транспорт, його провідна роль у перевезенні вантажів. Залізнична мережа України. Географія залізничних вантажота пасажиропотоків. Структура вантажних перевезень. Залізничні вузли. Водний транспорт. Історія українського морського флоту. Морські порти і географія перевезень. Каботаж. Роль морського транспорту в міжнародних зв'язках. Географія річкового транспорту. Річкові порти. Міждержавні перевезення по Дунаю та інших річках. Автомобільний транспорт, його недоліки та переваги. Найважливіші автомагістралі. Повітряний транспорт, його значення в міждержавних перевезеннях. Спеціалізація повітряних перевезень. Трубопровідний транспорт. Географія нафто- і газопроводів. Транзитні транспортування нафти і газу. Рациональні радіуси перевезення вантажів. Вимоги до транспортної системи України, та задачі, що стоять перед нею на перспективу. Розподілення різних видів транспорту за формами власності. Проблеми й перспективи розвитку транспорту. Транспорт і навколишнє середовище.</p> <p><u>Практична робота №17</u></p> <p>Нанесення на контурну карту основних транспортних вузлів, морських портів та аеропортів міжнародного значення.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – характеризує поняття: «транспортний вузол», «вантажобіг», «пасажиробіг»; – називає види транспорту; – визначає техніко-економічні особливості різних видів транспорту; – показує на карті основні транспортні магістралі та вузли; – обґрунтовує проблеми й перспективи розвитку транспорту; – робить висновки про роль транспорту в господарстві країни.
----	---	--	---

26	3	<p>Тема 17. Україна і світове господарство. Зовнішні економічні зв'язки України</p> <p>Поняття про світове господарство та міжнародний поділ праці. Форми міжнародного співробітництва. Обсяги і структура зовнішньоекономічних зв'язків. Галузі міжнародної спеціалізації України. Географія зовнішньої торгівлі. Загальноєвропейський і євразійський ринок. Торговельний баланс країни, структура експорту і імпорту. Значення зовнішніх економічних зв'язків у господарстві країни. Міжнародні організації. Інтеграція України у світову економіку. Перспективи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України.</p> <p><u>Практична робота №18</u></p> <p>Аналіз показників зовнішньої торгівлі України з різними країнами світу за статистичними даними.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – дає визначення понять: «світове господарство», «міжнародний географічний поділ праці», «торгове сальдо»; – називає форми міжнародного співробітництва; найважливіші міжнародні організації, в які входить чи з якими тісно співпрацює Україна; – визначає обсяги та структуру зовнішньої торгівлі; – характеризує зовнішньоекономічні зв'язки України.
----	---	--	--

		<p>РОЗДІЛ V. ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПОДІЛ УКРАЇНИ</p>	
--	--	--	--

27	8	<p>Тема 1. Економіко-географічний поділ України</p> <p>Територіальне розмаїття природи, економіки і населення — передумови територіального поділу України. Територіальні зв'язки і територіальний поділ праці. Поняття про економічний район та його основні ознаки. Мережа економічних районів в Україні, критерії їх виділення та спеціалізація. План вивчення: економіко-географічного положення, природні умови й ресурси, особливості господарського комплексу, спеціалізація та найбільші міста. Донецький, Придніпровський, Північно-Східний, Столичний, Центральний, Подільський, Північно-Західний, Карпатський, Причорноморський економічні райони, коротка характеристика їх.</p> <p>Практична робота №19</p> <p>Порівняння географічного положення двох (за вибором) економічних районів і встановлення його впливу на природу, життя людей і господарство.</p> <p>Практична робота №20</p> <p>Аналіз взаємодії природи і людини на прикладі одного із економічних районів.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – дає визначення поняття «економічний район»; – називає та показує на карті економічні райони; – використовує типовий план характеристики району; – характеризує та порівнює окремі економічні райони; – робить висновки про причини господарських відмінностей різних територій України.
		<p>РОЗДІЛ VI. ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА ТА ЇХ ПРОЯВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ</p>	
28	3	<p>Тема 1. Поняття про глобальні проблеми та їхню суть</p> <p>Поняття про глобальні проблеми. Причини виникнення глобальних проблем та коротка характеристика їх. Проблема збереження миру на Землі. Конверсія військового виробництва. Миротворча місія України. Глобальні проблеми людства та їх прояв на території України. Шляхи розв'язання глобальних проблем людства в Україні.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – дає визначення поняття «глобальні проблеми людства»; – пояснює причини їх виникнення та прояву в Україні; – пропонує шляхи вирішення глобальних проблем.
		<p>РОЗДІЛ VII. ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ СВОЄЇ ОБЛАСТІ</p>	

29	5	<p>Тема 1. Економіко-географічна характеристика своєї області</p> <p>Особливості географічного положення та його вплив на господарську спеціалізацію. Природні умови та ресурси, їх оцінка. Географічні назви своєї області чи автономної республіки в минулому і нині. Особливості топоніміки своєї місцевості. Населення і трудові ресурси. Демографічна ситуація. Найбільші міста. Адміністративні райони. Історія заселення території. Особливості культури й побуту місцевого населення. Загальна характеристика господарства. Галузі спеціалізації. Сільське господарство. Транспорт. Проблеми розвитку.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – характеризує економіко-географічне положення своєї області; – порівнює його з ЕГП сусідніх областей; – пояснює походження назв географічних об'єктів своєї місцевості; – характеризує природні умови, ресурси, населення, господарство; – складає комплексну географічну характеристику своєї області; – робить висновки про проблеми та перспективи розвитку господарства своєї області.
	3	УЗАГАЛЬНЕННЯ	